

Вікторія КУЛИК,
генеральний директор КНП МДКЛ № 6

Вікторія КОРНІЄНКО,
завідувач кафедри психології та педагогіки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, д.психол.н., доцент

ПРО РОЛЬ САМОСТАВЛЕННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ-Я В ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

На думку відомих дослідників (С. Лазуренко, Г. Валенса, Т. Хомуленко) підлітковий вік є дуже складним та вразливим періодом у всіх відношеннях. Тому питання взаємовпливу таких феноменів як ставлення до своєї зовнішності, формування самосвідомості і образу-Я завжди цікавили і будуть цікавити науковців багатьох галузей знань, незважаючи на складні періоди у житті країни та світу [2,6,10].

Відомо, що саме в підлітковому віковому періоді відбувається ускладнення структури образу-Я, прискіпливе ставлення до своєї зовнішності, динаміка самооцінки, бо «Я-концепція» є усвідомленою системою уявлень людини про себе, на основі якої вона будує взаємодію з іншими людьми і від якої залежить її психічне благополуччя. Тому вивчення ролі самоствавлення щодо формування образу-Я у осіб підліткового віку є важливим завданням у пізнанні особистості підлітка, а саме: стосунків з оточуючими, індивідуально-особистісної спрямованості розвитку та ін.

Отже, теоретико-методологічний аналіз нашого дослідження показав, що людська зовнішність є результатом онтогенетичного розвитку і відображає культурну, індивідуально-психологічну і смислову складові унікальної людської істоти. На ставлення до своєї зовнішності впливає велика кількість факторів, провідне місце серед яких займають: оцінка зовнішнього вигляду людини в ранньому дитинстві батьками, тілесні зміни внаслідок хвороби, травми або гормональні зміни та засоби масової інформації, які пропагують та рекламують певні стандарти зовнішнього вигляду.

Ми згодні з думкою науковців (О. Кікінежді, А. Тіунова), що підлітки зазвичай гостро реагують на проблеми, пов'язані зі своєю зовнішністю (дисморфофобія, дисморфоманія), що може стати однією з причин психологічного дискомфорту. Також у підлітковому віці виявлено високий, в порівнянні з іншими віковими періодами, рівень тривожності, емоційної неврівноваженості, що проявляється у всіх сферах спілкування, але особливо в спілкуванні з батьками, авторитетними дорослими і тими, від яких вони в певній мірі залежать [4,5,9].

Відомо, що кожна людина старається бути привабливою, тому докладає

чимало зусиль для досягнення цієї мети, оцінюючи свою зовнішність, її переваги і недоліки. Тому показник задоволеності своєю зовнішністю – один з найвагоміших складників самоцінності. При високій її оцінці підліток переживає позитивні емоції, відчуває впевненість в собі, а при низькій оцінці виникає неспокій, відраза, відчай, гнів, заздрість, сором, тривожність та інші негативні емоції.

Наявність високого рівня незадоволеності своєю зовнішністю у підлітків може бути викликана установками, що склалися з приводу фізичної привабливості як у сімейному середовищі, так і в колі однолітків. Також зазначається, що на формування незадоволеності своєю зовнішністю можуть впливати наявність акцентуації характеру, високий рівень притягань, низька самооцінка тощо.

Але незважаючи на значний вплив культури та суспільства на формування привабливої зовнішності, не всі підлітки однаково уразливі в плані формування незадоволеності своєю зовнішністю. Дослідники пов'язують це з тим, що паралельно з дією соціального оточення велику роль відіграють спадковість і психологічні фактори ризику, які підвищують вірогідність формування незадоволеності своїм зовнішнім виглядом. До таких факторів деякі дослідники відносять, наприклад, низьку самооцінку, інфантилізм, егоцентризм, перфекціонізм та ін. [1,3,4,6,9].

Значна кількість досліджень засвідчують, що характерологічними особливостями, пов'язаними з акцентуванням на своєму зовнішньому вигляді, є поєднання підвищеної чутливості з емоційною холодністю, конфліктність, агресивність, нестійкість настрою, образливість, невпевненість в собі, схильність до тривоги та наявність внутрішньо особистісного конфлікту [2, 4, 6, 8]. Також у таких підлітків менше виражена потреба контактувати і взаємодіяти з оточуючими, бути членом групи, надавати і приймати допомогу, вони рідше очікують реакцію симпатії і взаєморозуміння при спілкуванні.

Результати емпіричного дослідження дозволили нам встановити, що:

- підлітки із загостреною реакцією на свою зовнішність мають негативно забарвлені психологічні характеристики;
- підлітки, незадоволені зовнішністю і параметрами власного тіла, мають зазвичай низьку самооцінку та низький рівень самоповаги;
- незадоволеність зовнішністю і параметрами власного тіла у підлітковому віці має взаємозв'язок з такими особистісними характеристиками як агравація, ригідність, тривожність, інтроверсія, сенситивність, лабільність, схильність до психопатій.

1. Бойко О. П. Роль тілесності в дозвіллевих практиках. Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. Вип. 621-622. С. 213-218.

2. Валенса Г. А. «Тіло» і «тілесність» у соціально-філософському контексті: термінологічні розвідки. Філософські проблеми гуманітарних наук. Збірник праць. Київ, 2009. – 500 с.

3. Возний А. П. Тілесність людини як феномен розвитку фізичної культури. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2014. № 2 (10). С. 113-122.
4. Кікінежді О. М. Психологічні детермінанти гендерної соціалізації підлітків. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 21 С. 205–214.
5. Колярова А. О. Проблема тілесного досвіду особистості в психологічному дискурсі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 5 (60). С. 18–20.
6. Лазуренко С. І. Можливості аутогенного відновлення психофізіологічного стану людини. *Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. Вип. 28. С. 557–678.
7. Ліпяніна Ю. Ставлення особистості до власної зовнішності як предмет досліджень у зарубіжній та вітчизняній психології. *Магістерський науковий вісник*. 2017. №25. С.16-18.
8. Седих К. В. Міфологізація свідомості як ознака суспільно-політичної кризи. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 29. С. 626–635.
9. Тіунова А. О. Вплив трансформації тілесних характеристик підлітка на формування його образу тіла. *Психолого-педагогічні науки*. 2015. №2. С. 77 – 82.
10. Хомуленко Т. Б. Структурно-функціональна характеристика тілесного «Я» в умовах психосоматичної кризи. *Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, С.Б.Кузікової, В.Л. Зливкова*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 540 с.

Вікторія КОРНІЄНКО,
завідувач кафедри психології та
педагогіки ДДУВС,
д.психол.н., доц.
Наталія ФОМЕНКОВА,
начмед ДМКЛ №6

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ПСИХОГЕННИХ РОЗЛАДІВ У ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ

Проблема перфекціонізму, як особистісного феномену, пов'язана з афективно обумовленим прагненням до досконалості і водночас він може провокувати зниження продуктивності особистості та бути чинником виникнення різного роду розладів психогенного типу. Саме тому вивчення перфекціонізму з його багатовекторною спрямованістю набуває у сучасній психології актуального статусу, особливо це стосується питань його феноменологічної належності і психологічного змісту. Проблема перфекціонізму як психологічна категорія є досить новою і досліджується переважно за кордоном.

Перфекціонізм (від латинського perfectio – досконалість) став предметом багатьох досліджень як в психології, так і в інших науках, а як поняття, почав з'являтися у науковій літературі у середині ХХ ст. Фактично перфекціонізм, як явище психічних знань, почав з'являтися набагато раніше.